

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR SOCHAŘSTVÍ 2

SCULPTURE STUDIO 2

KŘEHKÝ SVĚT

FRAGILE WORLD

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DIPLOMA THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Ing. arch. Matěj Jindrák

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

prof. akad. soch. Jan Ambrůz

BRNO 2020

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 5 - 11
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 12 - 17

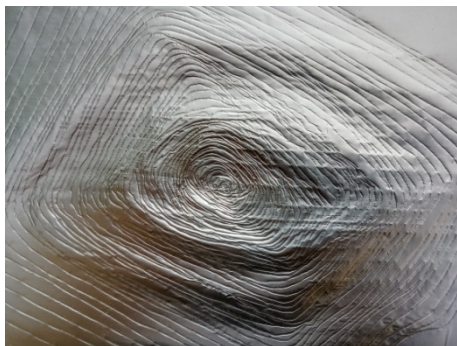
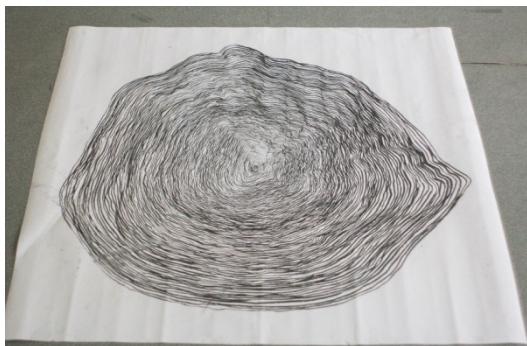
TEXTOVÁ ČÁST

O struktuře textu

V následujícím textu se pokusím shrnout východiska a ideje, které se mi zpětně jeví jako základní a prospěšné k pochopení procesu vzniku práce a jejího tématu. V části *zápis plnění* má text formu deníku popisující děj, který byl rekonstruován z Videozáznamu. Tuto formu jsem zvolil, protože odpovídá performativní povaze této části práce. Už jen fakt, že se spontánně vytvořila pracovní skupina a diváci, odhaluje rituální charakter počínání. Dále popíšu jednotlivé prvky instalace, čímž se snad ozřejmí i vyznění celku.

Proces tvorby u mě začínal hledáním souvztažnosti mezi přirozeným, přírodním a umělým. Zkoumal jsem vrstvení při kresbě tužkou jedním tahem a proměnami, které způsobuje celkové držení těla, poloha ruky. Postupně jsem opustil kresbu pigmentem a pouze jsem jemnou jehlou zaznamenával otisk do hliníkové fólie. Byly to drobné práce, které měly charakter skic. Práce pro mě měly význam právě v posunu ke struktuře nízkého reliéfu. Tyto kresby a reliéfy vzbuzovaly podobu letokruhů a celkové vyznění příčného řezu dřevem, kmenem. Míra nápodoby byla tak silná, že jsem o ní začal přemýšlet jako o tématu. Nápodoba jako vytvoření klamu, ale také pochopení určitých principů. Tím jsem se dostal k antickému problému *Mimésis*, kterou chápu jako kreativní prostředek poznání. Přesto, že jsem se nesnažil držet jednotného konceptu a výsledná práce se skládá z více částí, můžu prasklinu, klam a nápodobu jmenovat jako témata, kolem kterých práce osciluje. Měl jsem na mysli mýtus, ale připadá mi nemožné s ním pracovat vědomě, proto ho raději ponechávám stranou a budu se snažit, aby byl alespoň někde v náznacích tušen, nebo prováděn pomocí rituálu. Při práci pro mě byl dále zásadní pocit nejistoty, který se posléze zhmotnil při instalaci skleněné nádoby. Inspirací mi byla četba českého filosofa Václava Navrátila (1904-1961). Jeho otevřený básnicko-esejistický styl, který některé systematiky tak dráždí. Kniha *O smutku, lásce a jiných věcech* nedává jednoznačné odpovědi, naopak probouzí pochybnosti a dělá to se vši závažností. Právě otevřenost a zbavení se touhy po uzavřených, vyčerpateľných konceptech mi přijde u Navrátila aktuální.

Závěrečnou práci instaluji do školního ateliéru a reaguji tak na předchozí tvorbu, která v prostoru vznikla buď jako výstup klauzurní práce, nebo v případě dvou instalací vytvořených společně s Adamem Hejdukem a Janem Bražinou v rámci skupiny HEJNO. Při druhé z nich bylo z podlahy odstraněno lino. Do prostoru se dostal příběh. V tomto smyslu může být moje instalace chápána jako site-specific.

Obr 1,2 – kresby, vrypy

V předešlé práci jsem používal kůru, kterou vnímám jako strukturální předěl, vymezující organismus stromu od okolního prostředí. Zaobíral jsem se tím, jakým způsobem vzniká tento rostlý reliéf a jak bohaté možnosti interakce a povrchové kvality skýtá. Původně poměrně hladká kůra mladých stromů postupem času přirůstá od kmene a tím, jak kmen bytní a zároveň roste do výšky, nejsou s to starší, vnější vrstvy držet pospolu a dochází k tvorbě prasklin a přirozenému vzniku nízkého reliéfu. Prasklina, která takto vznikne, vytváří paradoxní situaci. Je ve své podstatě poruchou – chybou, ale přímo tím vzniká nová kvalita a různorodost povrchu, který se stává obydlitelným a interagujícím reliéfem.

Obr3 – nápodoba špalky

Parametr kůry jako předělu mezi vnitřním a vnějším byl tématem mé klauzurní práce, když jsem instalací zavěšené kůry bez kmenu vytvořil dutý objekt. Pouze předěl bez obsahu, kterým se místo hmoty stal prostor. Tím se snad měla vyjevit kůra jako proto-architektonické téma zdi.

Obr4 – zavěšená kůra

Je podivuhodné, jakým způsobem se dodnes kůra vzpírá průmyslovému využití. Snad proto, že je plná poruch, chyb, prasklin.

Prasklina není porucha.

V tomto smyslu se snažím pracovat se zdánlivou neužitečností praskliny, která je ale přesto generickým fenoménem. Začal jsem napodobovat praskání kůry ve zcela jiném materiálu, a to v písku. Vlhký písek jsem nanesl ve vrstvě na pružnou podložku a následně rozlámal. Praskliny vznikaly s určitou vnitřní daností. Vznikaly tak první zkušební objekty. Sádrové negativní odlitky, kde byl vnitřní prostor praskliny zhmotněn směrem ven. Pojďme si na tomto základě představit základní části, ze kterých se instalace skládá.

Obr5 – trojobjekt kůra

Pískovo-sádrový reliéf

Vytvořil jsem dvanáct čtvercových nízkých reliéfů odlitků prasklin o rozměrech 60x60 centimetrů, které jsem nainstaloval na zeď v matici 3x4 na výšku. Celková velikost je tedy 180x240 centimetrů, což odpovídá prostoru, který jsem schopen fyzicky vymezit. Do šířky rozpažením rukou a do výšky zvednutou paží na špičkách. Tím jsem jednak práci měřítkově vymezil a dále se tak vztahuji k předešlým kresbám, kde byla dimenze těla zásadní. Už od prvních prací jsem měl na mysli sérii reliéfů, aby mohla vyniknout nestejnost a neopakovatelnost takto vytvářené struktury. Materiálem je sádra při povrchu smíšená s pískem z formy. Byl použit jemný křemičitý sklopísek. Ačkoli se jedná o uměle vytvořené praskliny v pískové formě, které mají vůči kůře negativní provedení. Tj., prostor praskliny vystupuje směrem vně, s kůrou sdílí princip trhu dvěma směry, a proto je podobnost zjevná.

Nádoba s holí

Vše je připraveno na ostrou zkoušku plnění. Od počátku jsem si vědom toho, že nádoba nemusí tlak vydržet. Když jsem ji konstruoval, chtěl jsem vytvořit mezní situaci stability, aby plná nádoba vydržela, ale tlak v ní byl intuitivně chápán jako obrovský a subtilnost skla a spojů hraniční. Tak, aby se právě naplno vyjevil kontrast mezi dokonalou formou kostky o základním rozměru 1x1x1 metr a tekutou silou vody, která neustále usiluje o oproštění se tvaru. Sklo ve své exaktnosti a křehkosti má odolat tlaku a udržet tekutinu v daném tvaru. Prasklina je zde přechodovým jevem ztráty stability celého systému. Tlak působí naprosto tiše, nezřetelně a neustále. Moment zborcení může nastat kdykoli a je zcela nevratný, konečný. Krychle jako zhmotnění racionálního prostoru kartézských souřadnic je vystavena zkoušce. V nádobě bude ponořena hůl a my můžeme pozorovat její lom při tom, jak prochází hladinou. Ale je tento jev skutečný, nebo se tak pouze jeví? Každému klamu předchází předpoklad. Připomeňme notoricky známé rčení: „*Hůl do vody ponořená, zdá se býti nalomená.*“ Nádoba s vodou a holí v sobě ukrývá tajemství. Poslední týdny příprav jsem neustále balancoval mezi vírou, že to vydrží, a situací, že se zborší. Zkouška mě, přítomné kamarády a mou přítelkyni Kateřinu se synem Vincem, kteří byli připojeni přes videolink, nechala zažít obojí. Samotnému plnění předcházela příprava přítoku vody hadicí z umyvadla, nastavení stativu s fotoaparátem na natáčení a vzhledem k výše zmiňované nejistotě stavba improvizované zábrany proti případné uniklé vodě. Ta byla tvořena latěmi a zatížena velkými kameny.

Zápis plnění

26. 7. 2020

21:26 – začátek napouštění. Vše je připraveno a do nádoby začíná přitékat voda. Je uvolněná nálada. Vyprávím, jak se mi při lepení rozbila jedna tabule, protože byl pátek, tak potřebuji novou, nejlépe na počkání. To se mi nakonec podařilo, ale musel jsem tomu pomoci vhodně darovanou whisky. Tedy bylo mi řečeno, po předchozím odmítání, ať jedu pro whisky, že to do půl hodiny bude. Při lepení se ukázalo, že je deska o dva milimetry nižší. Ponechal jsem to tak.

21:39 – nádoba naplněna ze čtvrtiny. Spojuji se přes videolink s Kačkou a Vincem, pohodová atmosféra. Bavíme se například, že jsem si chtěl sjednat pojistku na blbost, ale začala by mě krýt až po čtyřech měsících placení. Od této chvíle jsme s nimi ve spojení. Dále se objevila otázka, zda jsou kameny zatěžující zábrany dostatečně velké. Odpověď nepadla. Půjde vidět, jak bude sklo vypouklé?

21:49 – nádoba naplněna z poloviny. Začíná být cítit napětí, ale vše v pořádku, někdo řekl, že se mu zdá, že vidí prohnutí skel, já nic nevidím. Jsme i u nádoby a přeměřujeme pravítkem prohnutí. Je asi 3 milimetry. Zkoumáme hrany, jak jsou lepené, a já říkám, že musíme koukat, jestli se zevnitř netvoří bílé skvrny. To by znamenalo, že spoj povoluje. Nedošlo mi, že se nádoba celá zarosí, vypadá díky tomu mléčně. Bude to chtít napustit den před klauzurami.

22:18 – *dopouštíme poslední zbytek a nádoba je zcela zaplněna. Fotíme, dovolujeme si i přijít blízko, ale vesměs se držíme dále, zdá se neuvěřitelné, že nádoba drží. Cítím neustálé napětí. Je rozhodnuto, že nádoba zůstane naplněná přes noc, aby se před obhajobou pořádně vyzkoušela. Přemýšlím, že budu spát na matraci v rohu místnosti. Bavíme se o tom, jaké by to bylo spát přímo vedle nádoby. Nádobu neustále obcházíme, fotíme a pozorujeme. Nikdo se příliš nezdrzuje poblíž, napětí ve skle jde přímo cítit.*

22:23 – *přináším hůl a pozorujeme lom při tom, jak prochází hladinou. Zkouším nádobu různě nasvětlovat. Pak podávám hůl Adamovi, abych mohl poodstoupit. Lom světla je tak výrazný, že se při pohledu shora do hladiny spodní hrany jeví jako v polovině výšky.*

22:24 – *stojíme u nádoby a ozve se hlasité rupnutí, uskakujeme. Adam vytahuje tyč z nádoby. Události dostávají rychlý spád. Musíme rychle jednat. Snažíme se pomocí hadice hozené z okna ven vodu vyčerpát. Od této chvíle nejsem v místnosti přítomen, jsem pod oknem v anglickém dvorku a snažím se, co to jde, vodu nasát, aby začala vytékat samospádem ven z nádoby, nahoře mezitím kluci nastavují hadici do nádoby, panuje značný chaos, nikdo neví, co čekat. Z notebooku je slyšet řev Vince. Jsem ve zvláštní situaci. Pod okny atelieru můžu jen tušit, co se vevnitř odehrává. Vodu se mi stále nedaří z hadice nasát. Stále se dohadujeme, jak situaci řešit, ale přes okno je špatně slyšet. Snažíme se naplnit hadici vodou v umyvadle a následně přenést do nádoby. Čekání, než to kluci naplní, mi přijde nekonečné.*

22:29 – *ozve se série rupnutí, zrovna když se kluci blíží s hadicí. Nádoba se zhroutlí a voda okamžitě zaplavuje celou místnost a přilehlou chodbu. Síla vody je nečekaná, improvizovaná zábrana je smetena a střepy jsou odplaveny daleko od nádoby. Tlaková vlna u stěny dosahuje asi metrové výšky. Stojím vlastně v úžasu nad tím, co se odehrálo, a to že teď atelier vypadá spíše jako břeh moře, který spláchla vlna. Nějakou dobu jenom pozoruji výjev a snažím se jej vstřebat, všude se povalují střepy, odnesené kameny a dřevěné latě. Snažím se donutit myslet a zahájit úklid, voda se mezitím hromadí na chodbě. Nejlepším způsobem se jeví nabírání vody lopatkou z míst, kde se přirozeně hromadí. Tam je vrstva i pět centimetrů. Povrch podlahy se ukázal jako příznivě skloněný, a tak bylo vybírání poměrně rychlé. Když je atelier už bez nánosu vody, jdeme se s Adamem kouknout do sklepa. Podlézáme mříže a dostáváme se k zamčeným dveřím. Slyšíme kapat vodu. Snažím se vymyslet způsob jak se do sklepa dostat. Vrátný klíče neměl a za správcem se mi úplně nechce. Je nad ránem a jdeme spát. Myslím na sklep, mám pocit, že jsme z atelieru vynosili podivně málo vody. Ráno se ukázalo, že lze do suterénu vlézt nezajištěným oknem z místa, kde jsem v noci sál z hadice. Místnost pod atelierem vypadá suše. Dostáváme se na chodbu, která je zaplněna vodou. Naštěstí je vyklizená a vodu se mi daří poměrně snadno odčerpát hadicí do odpadního potrubí. To trvá několik hodin. Celou chodbu setru. Tím úklid končí. V atelieru není po nočním ději známky, je tam až zvláštní sucho.*

Samotný úklid – vynášení a vyčerpávání vody má povahu péče, měl jsem obavu, co všechno může voda způsobit a její odstranění bylo nedílnou součástí performance. Až druhý den, když byla všechna voda odstraněna a povrchy oschly, spadlo ze mě celkové napětí a celá noční akce se zdála těžko uvěřitelná, skoro jako kdyby šlo o sen.

Na stávající sokl zbyvší po původní nádobě nainstaluji do obhajob nádobu menší o rozměrech 60x60x60 centimetrů, do které vložím hůl dle původního plánu. Sokl se šrámy po

střepech skla bude fungovat jako upomínka na předešlý děj, který by mohl postupně nabrat charakter mýtu o jakési velké potopě. Mohlo by se hovořit o tom, že se něco stalo. Václav Navrátil definoval mýtus takto: „*Mýtus je děj, který platí, a zákon, který se děje. V mýtu je ztotožňován vznik a zánik, hledání a tvoření, objekt a subjekt, klid a pohyb, čas a prostor, minulé a budoucí, konec a začátek, osud a logos. Mýtem se stává jen událost osudově spjatá s lidským životem*“.¹ V rohu instalace na místě, kde stál stativ s fotoaparátem, bude na improvizované stěnce na vodu, kterou jsme používali na úklid, umístěn displej s projekcí plnění a zániku nádoby. Displej bude orientován tak, aby při pohledu na něj bylo zorné pole diváka shodné se směřováním fotoaparátu.

Hliníkový reliéf

Hliníkový reliéf je faktickým sejmutím struktury povrchu kůry. Hliníkový plech sdílí s kůrou vlastnost vytváření obalu, ale vyznačuje se výrazně odlišnými, snad opačnými vlastnostmi. Je hladký, lesklý, dokonale průmyslově zpracovaný a velmi tvárný. Natloukáním na kůru dostává něco z její struktury a zároveň nabývá podoby zborceného zrcadla. Dostává tak nádech pozlátka, které dává konejšivý pocit nikdy nezašlého lesku. Možná naznačuje cosi o tom, jak při občasných výletech do přírody žasneme nad její krásou, snímáme její povrch a s *hashtagem* umísťujeme na *instagram*. Reliéf bude nainstalován naproti reliéfu sádrovému. Materiálem je hliníková fólie tloušťky 0,099 milimetru a šířky pásu 50 centimetrů.

Za kontext práce můžu označit předešlé studium architektury, tím pádem má práce určité rysy charakteristické pro architekturu, jako je strukturálnost, tvorba obalu, použité materiály. Plnění kostky lze chápat jako ultimátní architekturu na hranici zhroucení. Neadekvátnost skleněných střepech ve vztahu k měkké tkáni těla. V jisté rovině vnímám prasklinu jako práci s proměnou, chybou a časovostí. V tomto kontextu bych rád zmínil dílo Jana Mlčocha, například jeho práci *Zavěšení - Velký spánek*, kterou se pokoušel interpretovat jako sen.

Považuji tento text za zpětnou rekonstrukci událostí, zpětné ohlédnutí a za pokus o systematizaci. Myslím si, že jsem tvořil spíše neverbálním, nejazykovým procesem, do kterého se pojmy dostávají až posléze. Prostředkem básníka je slovo, formulace do slovních celků, stejně se ale neubráníme pocitu, že za slovy něco je, že jsou jenom prostředkem, jak vyvolat určité vzpomínky, nálady a pocity. Na nějaké konkrétnější další východiska ještě potřebuji získat časový odstup a také vnímat odezvu a podněty zvnějšku. Výsledek plnění nádoby byl silným zážitkem. Vytvořil jsem hraniční situaci. Jsem rád, že se nikomu nic nestalo. Do budoucna budu mít na paměti větší bezpečnost, například můžu používat kalená skla, která sice nevytváří mohutné střepy, ale jsou bezpečná. Snažil jsem se poukázat na různé charakteristiky věcí a jejich vztah k prasklině. Některé věci praskají pomalu, jiné rychle.

¹ Navrátil Václav, *O smutku, lásce a jiných věcech*, Praha 2003, s. 252

OBRAZOVÁ ČÁST

Plnění – zánik na youtube:

<https://youtu.be/aW-15O5xQQ>

Po zániku

<https://youtu.be/mUrbtVdBU4M>

Zkouška plnění první třesk

Moment zborcení

Naplnění

Potopa

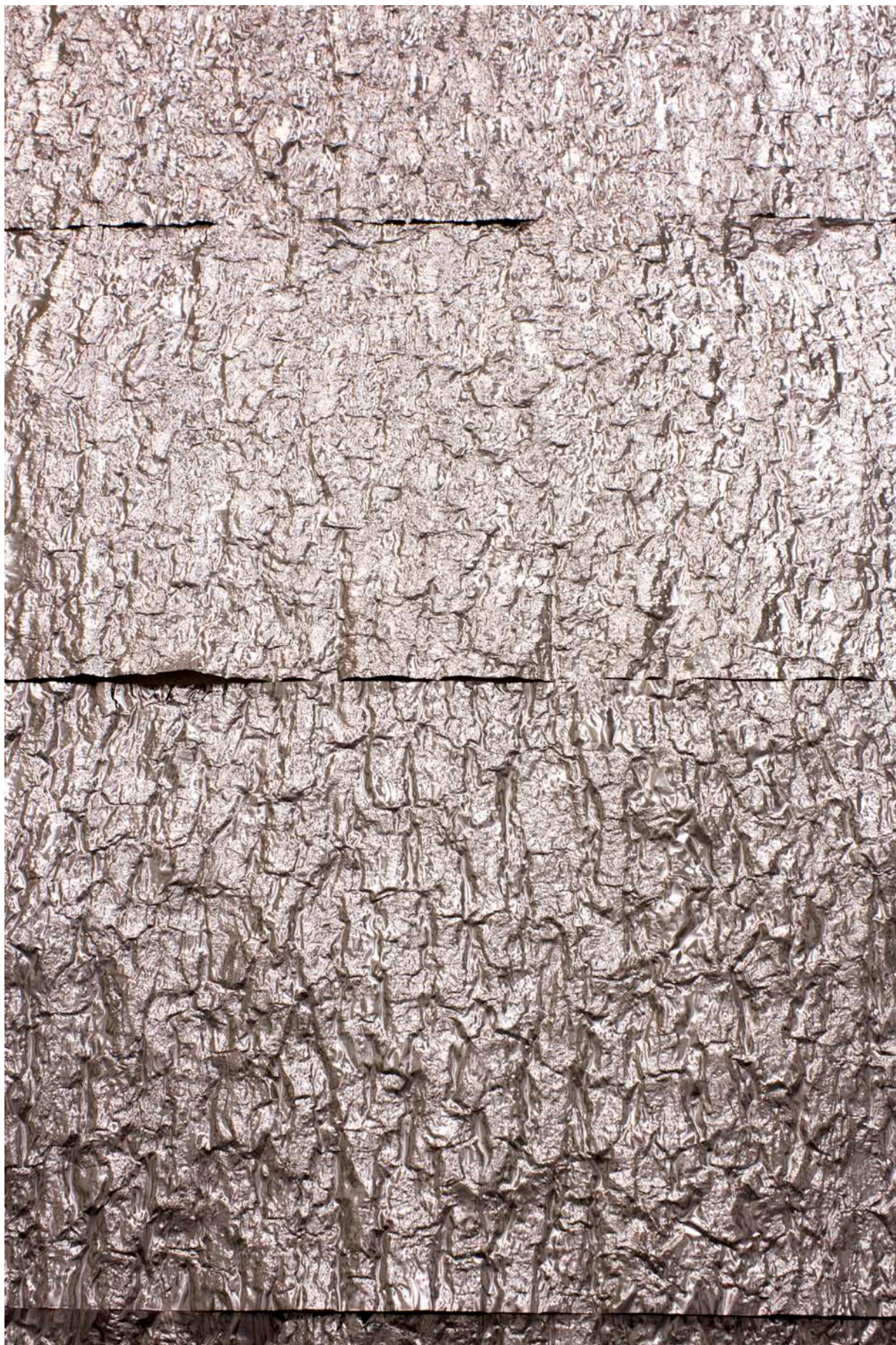
Pohled bez kostky, bude doplněna do instalace, na pozadí pískový reliéf

Nápodoba špalky, na stěře bude display s projekcí plnění

Detail pískového reliéfu.

Detail hliníkového reliefu

Hůl do vody ponořená, zdá se býti nalomená, testy

Hůl do vody ponořená, zdá se býti nalomená, testy